

“Medeniyetler Çatışması ve Anadolu Hümanizması Kavramları Işığında”

HASAN ÂLİ YÜCEL'DEN GÜNÜMÜZE KÜLTÜR POLİTİKALARI

Yaşamının en üretken yıllarını Mussolini faşizminin cezaevlerinde geçiren ve Hapishane Defterleri adlı yapıtıyla ünlenen İtalyan düşünür Gramsci'nin yoğunluklu uğraş alanı, Batı burjuva iktidarlarındaki “zor” ile “rıza” arasındaki ilişki olmuştur. Gramsci, iktidar-kültür ilişkilerini, İtalyan edebiyat kuramcısı, liberal politikacı Benedetto Croce'den idealist diyalektiğin kurucusu sayılan Hegel ve kapitalist toplumların ekonomi politikasını ücretli emek sermaye kavramları ışığında çözümleyen Karl Marks'ın düşüncelerine uzanan geniş bir perspektifle ele alır. Bu arada Batı ve Doğu toplumları arasındaki ayrımın devletle sivil toplum arasındaki ilişkileri öne çıkarır. Gramsci'nin tezleri ışığında Türkiye Cumhuriyeti kültür devriminin önemli adlarından olan, o kültürün söz yerindeyse, yeniden doğuşuna çok değerli çalışmalarıyla katılan Hasan Ali Yücel'in taşıdığı ve savunduğu düşüncenin iktidar konumundan indirilerek, tam tersi yönde işleyen bir kültür egemenliğinin kurulması önemli ve örnek bir süreç olarak irdelenebilmektedir.

“Hasan Âli Yücel'den Günümüze” uzanan kültürel süreç, aynı zamanda Doğu toplumu niteliklerini taşıyan, kapitalizm öncesinin hâlâ egemen olduğu bir coğrafyada, emperyalizm çağına denk gelen bir zaman dilimi içerisinde, Batılı anlamda, parlamentolu bir “burjuva demokrasisi” oluşturma çabasının uğradığı konakları ve gelişim aşamalarını göstermesi bakımından da ilgi çekici olmalıdır.

Gramsci, “*çağdaş burjuva toplumlarında 'zor'u 'rıza'ya dönüştüren kültürel başatlıktır*” diyordu (Perry Anderson, Gramsci, s 66) Yirminci yüzyılın ikinci çeyreğinde etkili olabilmiş Cumhuriyet kurucu düşüncesinin öne çıkardığı, anti- emperyalist bir tutum, seküler bir yaşam biçiminden, tam da Batı'nın arzuladığı ve Şark'a yakıştırdığı gibi, dünya egemen kapitalist sistemiyle her bakımdan uyum içinde

bulunan, inanç temelli “siyasal İslam” egemenliğinin halk çoğunluğunun rızasıyla iktidar olması, Türkiye Cumhuriyeti üzerine emperyalist odaklarca uygulanan ve yerli ortaklıklarca da kabul gören kültürel politikaların ürünüdür.

Bu iktidarın temelinde, “Erken Cumhuriyet Dönemi” kültür-egitim politikalarını Şarkiyatçı Batılı düşünürler Erich Jan Zürcher ya da Etienne Copeaux’dan aldıkları esinle, “tepeden inmece” ya da “darbeci” bulan kimi liberal aydınların devletle halk arasında bir “ara kurum” olarak gördükleri dinsel temelli “cemaat” örgütlerinin önemli bir yeri olduğu da açıkça görülebilmektedir.

20. yüzyılın ikinci yarısını kapsayan bu sürecin tarihi geçmişini iyice aydınlatılmak için Napolyon’un 1798 yılında Mısır’ı işgali sırasında söyledikleriyle, yüzyıl başındaki diğer önemli emperyalist güç İngiliz emperyalizminin politik temsilcilerinin söylemlerine göz atmak gerekebilir. 2 Temmuz 1798 günü Mısır’ı işgal için İskenderiye’ye çıkmış Napolyon, Mısırlılar’a “*nous sommes les vrais Musulmans*” (biz gerçek Müslümanlarız) diyordu. Napolyon’un sözleri Kuran Arapçası’na çevrilerek tüm Mısır’a dağıtılmıştı. Arkasından El Ezher Ünivesitesinden 60 hocaya Fransız Büyük Ordu Nişanı verilecek, Mısır’ın kültürel geleceğini kuracak olan “Mısır’ın Tasviri” adlı 23 ciltlik dev eser Paris’teki Mısır Enstitüsü’nde Şarkiyatçı uzmanlar tarafından kaleme alınacaktı. Napolyon, kendinden sonrakilere de politikasının ipuçlarını aktarmayı ihmal etmeyecekti. “Napolyon vekili Kleber’e kendisi ayrıldıktan sonra Mısır’ı Şarkiyatçılar ile kendi yanlarına çekebildikleri Mısırlı dini liderler aracılığıyla yönetme talimatı verdi; başka bir siyaset fazla pahalıya patlar, akılsızlık olurdu” (Edward Said, Şarkiyatçılık, s 92).

Batı’nın Doğu üzerindeki sömürgeci etkinliklerinin iki ayağından birisi Şarkiyatçı kültür adamlarının kaleme aldığı metinler, diğeri Doğulu din adamları ve dini liderler olacaktır. Batılı sömürgecilerin kendi halklarından büyük ölçüde gizledikleri kirli yüzü, “din” aynasında sırtmaktadır!

13 Haziran 1910 günü Büyük Britanya Avam kamarasında konuşan, geçmişinde İngiliz Başbakanlığı, İrlanda İçişleri Bakanlığı, İskoçya Bakanlıkları bulunan ünlü

politikacı Lord Arthur James Balfour şöyle diyordu: “Her şeyden önce olgulara bakın. Batılı uluslar, tarihte ortaya çıkar çıkmaz, ... kendilerine özgü erdemleri edinip... kendi kendini yönetme yetilerinin ilk ilkelerini sergilediler... Genel deyişle ‘Doğu’daki Şarklıların tarihine bir göz atın, kendi kendini yönetmenin izine rastlayamazsınız. (...) Bu büyük uluslar için –büyüklüklerini kabul ediyorum- bu mutlakiyetçi yönetimin bizim tasarrufumuzda olması hayırlı mıdır? Hayırlıdır derim ben” (Edward Said, Şarkiyatçılık, s 42-43)

Şarkiyatçılık adlı önemli yapıtıyla Batı’nın İslam üzerinden oynadığı oyunları sergileyen Edward Said, Batı aydın ve siyaset adamının Şark’a bakışını şu önemli vurguyla bir kez daha özetler: “Şarklılar kendi kendini yönetmekten bihaber olduklarına göre, kendi iyilikleri için bu halde tutulmalarında yarar vardı.” (E. Said, agy, s 240)

Doğu dilleri üzerindeki araştırmacıların öncülük ettiği Batılı Şarkiyatçı düşünce, Doğu toplumlarını, üzerlerinde araştırma yaptıkları “ölü diller”le özdeş görürler. Sami dili, Ernst Renan’ın laboratuvarında yarattığı bir kurmaca gibi algılanmaktaydı. Şarkiyatçılara göre, Hint-Avrupa dilleri, canlı, organik dil, Sami dilleri (Arap, Aram, İbrani) inorganiktir, ölü dillerdir, kendilerini yeniden üretme kapasitesine sahip değildirler (Edward Said, Şarkiyatçılık, s 154). Bu dilleri kullanan toplumların da gelişebilmeleri, kendilerini yönetebilmeleri olası görülmemektedir!

Şarkiyatçı düşünce ile donatılmış Batılı sömürgeci politikaların Doğu toplumlarında yol açtığı kültürel sarsılmalar çok ironik örnekler doğurmuştur. Kendisi de “Klinik ve Toplumsal Psikoloji” eğitimi görmüş bir Arap “bilim adamı” olan E. Shouby, “Arap Dilinin Arap Psikoloji Üzerine Etkisi” adlı denemesinde, “Arapça tehlikeli bir ideolojidir” demektedir (E. Said, Şarkiyatçılık, s 334).

“Erken Cumhuriyet Dönemi Kültür – Eğitim Politikaları”nı “tepeden inmeçi” ve “reddiyeci” bulan liberal (!) aydınımız Hasan Bülent Kahraman da benzer bir yaklaşımla, düşünce üretmeyen dilden söz edebilmek başarısını göstermiştir! “Dille, düşünce arasındaki kopmaz ilişki anımsanırsa, düşünce üretme geleneğine sahip bulunmayan bir toplumun dil çıkmazı (altını biz çizdik) ve vice versa anlaşılır. Bu yok edici tırmanma

eğitim sistemiyle de desteklenmektedir." (H. B. Kahraman, Sanatsal Gerçeklikler, Olgular ve Öteleri, önsöz, s XVII). Doğu imgelem sistemini eleştiren bu makaledeki ana hedeflerden birisi de elbette ki, yazarın "tekcil" bulduğu "Erken Cumhuriyet Dönemi" kültür ve eğitim politikalarıdır.

"Düşünce üretme geleneğine sahip bulunmayan bir toplumun dil"i nasıl olabilir, bilemiyoruz? Böyle bir dil olsa olsa, hayvanlara ait kimi ses ve işaretlerden oluşmuş bir dil olabilir diyese geliyor insanın. İnsana ait dil, her zaman, toplumsal iletişim içerisinde canlı olarak düşünceyle içli dışlı üreyen, çoğalan, anlam kazanan bir yapıya sahiptir. Kahraman'ın da kendi deyimiyle, "dille düşünce arasındaki kopmaz ilişki" göz önüne alındığında, düşünce üretmeyen bir toplumda, bu bağ kopmayacak mıdır?

H. B. Kahraman'ın *"düşünce üretmeyen dil"* tanımı, kaynağında kendisine ait değildir; ünlü Şarkiyatçı dilbilimci Ernst Renan'ın tezlerinin ana dayanağıdır.

20. Yüzyıl başında yeryüzünü kendi siyasi-ekonomik gücüne göre paylaşmış, kültürel donanımını kısaca özetlemeye çalıştığımız emperyalist politikaların karşısına çıkan ve kendi kültürel kaynakları, kendi coğrafyası üzerinde kendi iradesiyle toplumsal bir değişim ve dönüşüm oluşturmaya yönelmiş Anadolu İhtilâli ve Türkiye Cumhuriyeti Kültür Devrimi, Hasan Âli Yücel'in düşünceleriyle simgeleşen başka bir kültürel duruşun kaynağını da oluşturuyordu. Lord Balfour'a, sanki, "sen halt etmişsin; bir Doğulu ülke de pekâlâ kendi kendini yönetecektir" diyen bir direniş örneği yaşama geçiyordu.

Yaşar Nabi Nayır'a göre Hasan Âli Yücel, aklıyla Batı'da, gönlüyle Doğu'da bir düşünürdü. 1932 yılında yayınlanan yapıtları: *"Mevlana'nın Rubaileri"*, *"Goethe: Bir Dehanın Romanı"* ve *"Türk Edebiyatına Toplu Bakış"* adlarını taşır. Aynı yıl yayınlanmış bu üç kitap, Yücel'in kültürünü tamamlayan üç ayak gibidir.

Goethe ve Mevlana'nın bir "yeryüzü kültürü" anlayışı ile davrandıklarını biliyoruz. Goethe "Weltliteratur" kavramı çerçevesinde düşünen, Batı emperyalizminin bu yönünü görmezden geldiği bir Rönesans sanatçısıdır.

Cumhuriyet Kültür Devrimi, Batı ile Doğu kültürlerini birbirinin karşısına koymayan, insancıl bir yürüyüşle kültürler arasında bir köprü oluşturmaya çalışan bir zaman ve uzam oluşturma çabasındadır. Hasan Âli Yücel, 3 Temmuz 1941 tarihinde Ankara Devlet Konservatuvarı'nda ilk mezuniyet töreninde yaptığı konuşmada başka ülkelerden sanatçılara ait yapıtların Ankara'da seslendirilmelerine değinmektedir. *"Fakat o sözleri ve sesleri canlandıran biziz. Onun için Devlet Konservatuvarı'nın temsil ettiği piyesler, oynadığı operalar bizimdir, Türk'tür ve millîdir" (...)* Ben Doğu ve Batı diye bir fark görmüyorum. İnsan eseri, insan ruhunun iştihakları, kaygıları, korkuları zaman ve zemine göre değişse de özünde bir ayrılık varsa o, tutulan yol ve usüldendir. Garplı kafasının metoduyla duymasak şarkıda bu özü bulamazdık. Meselâ Mevlâna'nın *Fîhi mâ fîhi* kitabını Goethe'nin Eckerman'la konuşmalar'ı gibi okuyorum. İkinciye okumaya alışmasam, kim bilir birinciye şimdikinden daha az başarı ile söktürebilirim" (H. Âli Yücel'den, Kemalizm, s 396-397) demektedir... Yeryüzünde sınıflı toplum kuruldu kurulu, insan toplulukları sınırlar, bayraklar, ibadethaneler, gümrük duvarlarıyla ayrıldı ayrılalı, böyle bir ses ilk kez duyuluyordu.

Bu ses karşısında, Batı dünyası yıllarca kendisine gelememiş, olup biteni anlamakta zorlanır olmuştur. Bu söylemin yeryüzünün diğer geri halklarını, milletlerini kavraması durumunda kendileri için tehlike çanları çalacaktır...

Batı dünyasının oldukça fazla önem verdiği İngiliz tarihçi Arnold Toynbee'nin on iki ciltlik *Study of History* adlı yapıtını Postmodernitenin Kökenleri adlı kitabında değerlendiren Perry Anderson, Toynbee'nin postmodern çağa başlangıç olarak gördüğü saptamalar arasında yer alan ve bir olaya vurgu yapar: "...Batı dışındaki entelijansiyaların, modernliğin sırlarına vakıf olup bunları Batı'ya karşı kullanma yolundaki çabaları... Toynbee'nin, postmodern çağın başlangıcı konusundaki düşünceleri, bu ikincisi

üzerinde yoğunlaşıyordu. Verdiği örnekler, Meiji Japonyası, Bolşevik Rusya, Kemalist Türkiye ve yeni kurulan Maocu Çin'di." (P. Anderson, agy, s 12) Bu dört örnekten birisi olan ve o zamana kadar çoğu Batılı tarafından dünya üzerindeki yeri bile bilinmeyen Türkiye, çok zaman geçmeden önemli bir kara parçası olarak dünya gündemindeki yerini alacaktır.

Hasan Âli Yücel, yalnızca bir eğitimci, bir yönetici değil, aynı zamanda bir kültür devrimcisiydi. Mantık ve felsefe kitapları yazarıdır. Bu kitaplar da birtakım yerlerden çevrilmiş, derlenmiş yapıtlar olmayıp Yücel'e özgü bulgu ve usyürütmelerle örülmüştür. Sözelimi, 1926'da ilk kez yayınlanan "**Surî ve Takbikî Mantık**" adlı ders kitabında, tarihi, "*mekânı zamanlaştıran ilim*" olarak tanımlamaktadır. Burada yalnızca biçimsel dizgeci, mantıkçı bir tutum değil, aynı zamanda özdeksel, ontolojik bir yaklaşım da söz konusudur. 1939 yılı basımı yapılan mantık kitabında da İbnî Haldun'u, "*Müslümanlık âleminde ilk olarak hikâyeci tarihten olgucu tarihe yükselip olayları nedensellik yönünden gören ilk tarihçi*" olarak tanımlar. İbn-Haldun'la ilgili bu yaklaşım, Osmanlı çöküş döneminden başlayarak ilerici, devrimci kimi düşün adamlarının Doğu ve İslâm tarihindeki değerlere sırtlarını dönmüş olmasına karşı atılmış önemli bir adımdır. Hasan Âli Yücel, İbnî Haldun'un tarihsel gelişmelerde toplumsal altyapıyı öne çıkararak bakış açısına eleştirel bir tavırla yaklaşırken, tarihsel maddeciliği karşı da "determinist" ve "metafizik" tanımlarını yaparak farklı bir duruş gösterir. Özellikle de Köy Enstitüleri'ne yönelik Mc Cartyci eleştirilerin yoğunlaştığı dönemlerde çoğalan, bir "ideoloji karşıtı" kimlik oluşturmaya çalışır. Bakanlık görevinden ayrıldıktan sonra yazdığı birçok yazı ve şiirde komünist olmadığını bildirerek temize çıkma çabasına girer.

Yücel, Batı Aydınlanmacılığına emperyalizm çağı öncesi egemen olmuş burjuva hümanizması diyebileceğimiz eşitlikçi, özgürlükçü bir kültür anlayışıyla davranmış, Doğu kültüründe bulduğu hoşgörü ve çoğulculuğu da bu bakış açısına katmıştır.

Hasan Âli Yücel'in 1946 yılında bakanlık görevinden ayrılmak zorunda bırakılması, emperyalizm aşamasındaki Batı dünyasının arzuladığı değişimlerin yerli politikacılar tarafından kabulü anlamına da gelmektedir. Burjuvazi, ortaçağa ait, kapitalizm öncesi üretim biçimleri karşısındaki devrimci niteliğini yitirmiştir... Cumhuriyet kuruluş döneminde boyunca yeterli devlet desteği görerek palazlanan yerli Finans Kapital, Anadolu kırsalını binlerce yıldır soyup sömüren tefeci bezirgân zümreyle hem ekonomi politik alanda işbirliği yapmaktan da kaçınmayacak, bu zümreyi rahatsız eden Köy Enstitüleri'nin kapatılması ilk hedef olarak görülecektir. Yücel'in yeryüzünü bir ve büyük insanlık kültürünün ortak kaynağı olarak gören insancıl bakış açısı, üç önemli temele dayanmaktadır. Bunlardan birincisi, Osmanlı saray kültürünün bize kabaca tanıtılabildiği tasavvuf kültürü ve Doğu klasiklerini çözümleyici bir bakış açısıyla kazandırmasıdır. İkincisi, Orta Çağ'ın karanlık dönemi kapanırken Batı'da kültürel temel olarak alınmış Klasik Antikçağ'a verilen önemdir. Üçüncüsü ve belki de en önemlisiyse, Anadolu kültürünün, başka bir deyimle grotesk halk kültürünün yenedendoğuşunu İsmail Hakkı Tonguç önderliğinde eylemsel etkinliğe dönüştürmüş Köy Enstitüleri'nin kurulup yaşatılmasında gösterdiği kararlılıktır.

Yücel çevirilerinin birinci basımında yer alan, ancak 60 sonrası basımlarda kaldırılan önsözü, onun kültüre öğelere yönelik hümanist bakış açısını çok açık bir şekilde ortaya koyar: *"Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar (...)* *Bunun içindir ki, bir milletin diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi, zeka ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır"* (anan A. M. Celal Şengör, Hasan Âli Yücel ve Türk Aydınlanması, s 141-142).

Batı toplumunda, 150 yıl önce "Weltliteratur" kavramı çerçevesinde bir ve büyük dünya kültürü için adım atmaya çalışan Goethe, ya da geçmişteki kültürel birikimle geleceğin yapılanması arasında kurmak isteyen Ernst Bloch gibi aydınların sesleri

fazla işitilemiyor artık. Yeryüzü, kendilerini ayrıcalıklı gören, seçkinlik savındaki gelişmiş toplumlarla, teknolojik değerler açısından geride kalmış olmayı teolojik bir hak ve haklılık inancıyla örtme çabasındaki Doğu dogmatizminin çatışma alanına döndürüldü. Biz doğulular, kimi haklılık saldırganlıklarımızın gerisindeki karanlıkların nasıl oluştuğunu sorgulama yetimizi de yitirmiş gibiyiz.

Yücel'in Anadolu ya da Türk hümanizması kavrayışının arkasında ne Batı karşısında duyulmuş geç kalmış olma bilincinin kıskırttığı bir aşağılanma geri çekilmesi, ne de Batı'ya karşı tepkisel bir öfke, tümenden bir karşı duruş vardır...

Yücel'in klâsik antik çağa verdiği önemle oluşmuş Anadolu Rönesansı ayaklarından birisini, Fransız tarihçi Etienne Copeaux'un yanlı bir bakış açısıyla ele aldığı, Türk Tarih Tezinden Türk-İslâm Sentezine adlı Kemalist tarih tezi eleştirisinde de görebiliriz. "Kemalist Tarih Tezi"ni "darbeci" bir tez olarak bulan ve Balkanlar'daki "Osmanlı varlığının olağandan uzun sürmesi" (s 326), "Osmanlılar neredeyse Avrupa'dan tamamıyla püskürtülmüşken" (s 45), "Aralık 1912'deki Londra Konferansı Türklerin Avrupa'dan neredeyse tamamen atılmalarını onayladı" (agy, s 38), gibi değerlendirmelerle, birçok yerde bir bilim adamına yakışmayacak soyut ve yanlı olduğu kanısı uyandıran bir yaklaşım sergileyen Fransız tarihçi Etienne Copeaux'nun Cumhuriyet'in kuruluş yıllarından itibaren tarih kitapları üzerinde yaptığı araştırma kendisi açısından da ilginç sonuçlar vermiştir... Copeaux'ya göre, 1931 yılında yazılmış tarih kitapları "sürpriz" bir şekilde "diğer gelişmelere karşı kapalı bir model oluşturmamakta" ve tamamı 500 sayfaya yaklaşan kitaplar içinde Türk tarihine ayrılmış bölüm yalnızca 78 sayfa olarak yer almaktadır. Copeaux, bu durumu tarih yazımcıların iktidara bir pasif direnişi olarak yorumlar! Oysa ki, o tarih kitapları, dönemin tarih çalışmalarını yürüten Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti üyelerinin kendilerince yazılmış ve denetlenmiştir (Doç. Dr. Mustafa Oral, Türkiye'de Romantik Tarihçilik, s 287, 288).

Tarihçi Copeaux ve ondan esinlenmiş kimi liberal aydınlarımızın "Hegemonik Kemalizm" diye adlandırdıkları dönemden sonra gelen "hümanist" dönemde, Hasan

Âli Yücel etkisinin egemen olduğu yıllarda ise, tarih kitaplarında Klasik Antik Çağ'a, Türk tarihine göre on kat, İslam tarihine göreyse üç kat fazla yer ayrılacaktır! (E. Copeaux, Türk Tarih Tezinden Türk-İslâm Sentezine, s 117-119) Yine bazı liberal aydın ve yazın adamlarının Kemalizm'e yönelik eleştirilerinde "kendiliğinden gelişmelere açık" bulunduğu söylenen 70'li yıllarda kullanılmaya başlanacak tarih kitaplarıysa, Türk-İslam sentezci bir anlayış egemen olacaktır. 1976 tarihinde İbrahim Kafesoğlu'nun yazdığı tarih kitabına bir önsöz yazan Talim Terbiye Kurulu Başkanı Rıza Kardaş, amaçlarının eğitimi "*milli bir hüviyete büründürmek*" olduğunu söyleyecektir (E. Copeaux, agy, s 117). Talim Terbiye Kurulu'nun Başkanı, önceki dönemlerin eğitimini "milli" bulmamış olmalıdır. 1994 yılından sonra da tarih kitaplarının terazisi İslam tarihinden yana eğilecektir (E. Copeaux, agy, s 119)...

Bu kısa tarihi gözlemden sonra, günümüz toplumunun kültürel yapısına geçtiğimizde önemli başlıklarla karşılaşmaktayız. Günümüzde, emperyalist egemenliğin "Şarkiyatçı" kültürel çalışmalarıyla, Doğu toplumu, Batı insanı için, "geri, saldırgan, kurtarılması gereken" bir imge olarak kurulmakta, Batı'daki iktidarlar, bu "saldırganlık" karşısında kendi halkları için savunmacı, özgürlük ve demokrasi dağıtıcı bir rol üstlenmiş görünmektedirler. Kültürler arasında, alt-üst, ileri-geri, modern-çağdışı gibi karşıtlıklar oluşturulup kurcalanmaktadır. Dünyanın içinde bulunduğu karmaşa, "ayrı medeniyetler ve inançlar"ın, yeryüzünde "yaratılışsal" olarak var olduğu varsayımı üzerine oturtulmaya çalışılmaktadır.

Batı ve Doğu "ötekileştirme" politik uygulamalarının dayandığı düşünme biçimiye, teolojik ayrımlar ve dogmatizmdir...

Son yılların emperyalizm tarafından beslenen gözde kuramcılarını Samuel P. Huntington, Fukuyama ve tüm Şarkiyatçı düşünürleri, savaş ve çatışmaları sonsuz kılmanın yollarını açmaktadırlar sanki. "*Müslümanlar'ın şiddet içeren çatışma eğilimi yanı sıra, Müslüman toplumların militaristleşme ölçüsünce de içerimlenmektedir. 1980'lerde Müslüman ülkeler diğer ülkelerden önemli ölçüde daha yüksek askeri kuvvet oranına (yani, her 1000 kişi için askeri personel sayısı) ve askeri girişim indeksine sahipti (bir ülkenin refah*

düzeğine göre ayarlanmış kuvvet oranı)." (Samuel P. Huntington, Medeniyetler Çatışması, s 387)

Müslüman ülkeleri silahlandırma yarışına çıkararak kimdir? Silahları kim satmaktadır? Bu soruların yanıtı Huntington'da yoktur. O, Batılı Şarkiyatçı politikalarla belirlenmiş Doğu yapısının Batı'da hangi gözle görülmekte olduğunu saptamasını yapar, doğuştan itibaren birbirine karşıt medeniyetlerin varlığını kanıtlamaya çalışmaktadır.

Huntington, ABD'de yapılmış bir kamuoyu yoklamasından hareketle, ABD silahlanmasının nedenini de Doğu saldırganlığına bağlar. (Samuel P. Huntington, Medeniyetler Çatışması, s 318)

Bir yandan, daha "ileri ve insancıl" olarak gösterilen Batı'nın olumlanmasına uğraşılırken, bir yandan da kültür ayrılıklarının altı bir daha silinmeyecek şekilde çizilmeye çalışılmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti kurucu düşüncesinin önünü açtığı Anadolu yenedoğuş hareketinin önemini ve değerini bugün bir kez daha çok açık bir biçimde görebiliyoruz. Anadolu Aydınlanması ya da bence çok daha doğru bir deyişle, yarım kalmış Anadolu Rönesansı, Batı ve Doğu kültürlerinin bir ve büyük insanlık kültürü içinde birlikte varoluşlarına giden önemli bir yol ve köprüydü. Hasan Âli Yücel, bu köprünün önemli temel taşlarını atmış bir değerimizdi.

Yitiren yalnızca Türkiye değil, komşu coğrafyalar, hatta tüm yeryüzüdür.

Bugün yeryüzünü bir kültürler, inançlar savaş alanına çeviren, inançlar ve mikrokültürler üzerinden karşıtlıkları kışkırtan emperyal güçler, 1940'lı yılların ortasından sonra başlattıkları Mc Cartycilik ile kültürel saldırılarına yeni anlam boyutları kattılar. Şiddeti yaratan da, şiddet ve öfke nedeniyle insanları yargılayanlar da onlar oldular. Yaşayarak gördü benim kuşağım... Yaktılar, yıktılar, anne karnında bebekleri şişlettiler, sonra da mağdur durumda olanları olayların nedeni olarak yargıladılar.

12 Mart ve 12 Eylül darbelerinin, çok açıkça 27 Mayıs'ın armağanı olan 1961 Anayasasını hedef aldıkları ve 1982 Anayasası ile o sosyal devletçi, sağlıktan siyasal örgütlenmeye birçok alandaki özgürlükçü ve dayanışmacı ögesini anayasadan çıkardıkları gerçeği ortada iken, daha on sekiz yaşını doldurmamış, bıyığı terlememiş gencecik insanların "Anayasayı tebdil tağyir ve ilgaya teşebbüs"ten idam edilmiş olmaları, tarihimizin en ironik gerçekliği olarak, alnımızın silinmeyen karası olarak ortada duruyor. Günümüz Türkiye'sinde büyük ölçüde tek sesli duruma gelmiş medyanın darbeler üzerinden ortalığa saldıdığı toz duman, artık bizleri hiçbir şeyi duruca göremez duruma getirmişken, yüzlerce insanı işkencede öldürmüş, onlarcasını asmış, bir milyonun üzerinde kişiyi gözaltına almış, kültür ve eğitim sistemimizi emperyalizm güdümlü ortaçağ bakış açılarının emir komuta zincirine devretmiş 12 Eylül darbecilerinin yalnızca bir demagoji ögesi olarak ele alınması, 12 Eylül 2010 Anayasa Referandumu sırasında söz verilmiş olmasına karşın yargılanmamaları da son derece ironik ve anlamlı bir durum oluşturmaktadır.

"12 Eylül'ü bizim oğlanlar yaptı" demek pervasızlığını gösteren ABD başkanları, bugün de NED, ACRFA gibi örgütlerle beyinlerimizi yıkamayı, at iziyle it izini birbirine karıştırmayı başarmaktadırlar.

Hasan Âli Yücel, İsmail Hakkı Tonguç gibi, bir Doğu ülkesinin kendi coğrafya gerçeklikleri ve kültürleri ışığında evrensel bir kültür ve bilgi dönüşümü çabası içinde olmuş aydınlarımız, darbe tarihlerinde yaşıyor olsalardı, 12 Mart ve 12 Eylül faşist vuruşlarının ilk yargılayacağı kişiler olacaktı büyük olasılıkla.

12 Mart 1971 askeri darbesinden sonra, Anadolu hümanizmasının çok önemli bir estetyeninin, Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü eğitmeni Sabahattin Eyüboğlu gibi bir sanatçının, yasadışı faaliyetlerde bulunmak ve gizli örgüt üyesi olmak nedeniyle tutuklanmış olması, çok şeyler anlatmaktadır.

12 Eylül 1980'den sonra, Türkiye kültür ve eğitim politikalarına Devlet Planlama Teşkilatı kararı ve önerisi ile yön vermek üzere oluşmuş Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'nun Türk-İslam sentezcisi yöneticilerinin "özel sohbetlerde

Kemalizm'den kurtulabilseler mutlu olacaklarını" söylemeleri (Etienne Copeaux, Türk Tarih Tezinden Türk-İslâm Sentezine, s 88-89) süreç içinde birçok siyasi liderin ağzında açıktan Kemalizm karşıtlığına dönüşecektir. Bu kurumun yöneticileri, Aydınlar Ocağı üyeleri, Türkiye gazetesi ve Yeni Forum dergisi yazarlarıdır... Bu dergi, kuruluş ve gazetenin tarihsel geçmişi içinde CİA ile ilişkili ünlü İlim Yayma Cemiyeti bulunmaktadır. 12 Eylül sonrasının kültür politikalarını yönlendiren adlar bu çevrelerden çıkmıştır (Başbakanlık ve Cumhurbaşkanlığı yapan Turgut Özal, TRT Genel Müdürü Nevzat Yalçıntaş gibi adlar aynı kökenden gelmektedir...)

Yeni Forum Yazarları arasında Aydınlar Ocağı kurucusu Aydın Yalçın'ın yanında CİA Türkiye İstasyon görevlileri Paul Henze ve Graham Fuller gibi adlar da vardır. Yeni Forum Dergisi'nin çalışmalarında ve söyleminde, Atatürk'ün laiklik ilkesinin eskidiği, ulus devletlerin çözümsüz olduğu, Türkiye için coğrafi bir federasyonun gerekliliği, Türkiye'nin Türk ve İslam kimliğini kullanarak Orta Asya'ya doğru bölgesel güç olarak nüfuzunu genişletebileceği gibi ögeler öne çıkmaktadır (Paul B. Henze, "Türkiye 21. Yüzyıl'a Doğru", Graham E. Fuller, "Türkiye'nin Yeni Doğu Oryantasyonu", Westview Press/ A Rand Study, Boulder, San Fransisko, Oxford, 1993, aktaran Muzaffer İlhan Erdost, Küreselleşme ve Osmanlı "Millet" Makasında Türkiye, s 20).

Aydınlar Ocağı'nın ne kadar "sivil ve demokrat" olduğu, ilişkileriyle apaçık ortadadır. Soğuk savaş döneminde hayli iş yapmış olan Aydınlar Ocağı'nın etkin kurucularından Prof. Aydın Yalçın 'Yeni Forum' dergisinin başyazarıydı. 16-19 Eylül 1991 tarihinde, Bodrum Yalıkavak'ın 'Club Monakus' adlı tatil sitesinde, Amerikan istihbaratçılarının ve uzmanlarının, Türk Dünyası temsilcilerinin, Türkiye entelektüellerinin, Türkiye medyaacılarının, CIA destekli Hürriyet Radyosu'ndan (Radio Liberty) Amerikalı ve Türk yöneticilerin, daha sonradan liberal dernekler kuracak olanların katıldığı dört günlük bir toplantı düzenlenmişti. Toplantıyı düzenleyenler arasında sayabileceğimiz NED' adlı örgüt, 1983 sonlarında ABD Kongresi'nin onayıyla, National Endowment for Democracy, yani Ulusal Demokrasi

Fonu adıyla kurulmuştu. “ CIA emeklisi Ralph Mcgehee bu kuruluşun işlevini, deneyimli istihbaratçı söylemiyle şöyle yorumluyor: ‘CIA’in ülkelerin kurtarılması operasyonlarında kullanılan birçok işlevinin NED’e transfer edilmesiyle Demokrasi için Ulusal Fon’un kullanımına gidildi. CIA’in örtülü eylemlerine ek olarak Uluslararası Kalkınma Ajansı (AID) ve Birleşik Devletler İstihbarat Ajansı da (USIA) ‘demokrasi yayma’ operasyonlarında yer almaktadırlar.

Avrupa’da yerleşik ve çoğu Birleşik Devletler tarafından parayla beslenen hükümet-dışı örgütler de (NGO), doğrudan ya da dolaylı olarak, bu operasyonlarda yer alıyorlar. Bu tür örgütler ve ajanslar aşağı yukarı açıktaysalar da, CIA, hükümetleri destekleme ve yıkma gibi birinci rolü elinde bulundurmaktadır.’” (Mustafa Yıldırım, Sivil Örümeğin Ağında, s 25-26) Mustafa Yıldırım’ın aynı sayfada yer alan dipnotundan, emekli CIA Uzmanı Ralph McGehee’nin güvenlik birimlerince yapılan çalışmalar sonunda 2000 yılından sonra yayınlarını durdurmak zorunda kalmış olduğunu öğreniyoruz.

Uğur Mumcu, “Yeni Forum” dergisinin ABD’den aldığı 50.000 Doların izini 1989’da yakalamıştı (Mustafa Yıldırım, Sivil Örümeğin Ağında, s 76). Yeni Forum Dergisi yöneticisi Aydın Yalçın da ABD’den gelen paranın kamuoyunda tartışılması üzerine durumu yadsımamış, kırk yıldır totalarizme karşı mücadele ettiklerini, böylesi yardımlaşmaların demokrasi çabaları için gerekli olduğunu bildirmişti.

ABD’nin CIA koşutu çalışan “demokrasi ihraççı” örgütü NED’in, ABD’li milyarder Soros’un -ara örgütler ve aşamalar kullanarak ya da açıktan- destek verdikleri TOSAV, TASEV, TESEV gibi örgütler, 1990’lı yıllarda artan bir ivmeyle, yaptıkları toplantılar, destekledikleri yayınlar ve aydınlar aracılığıyla, Kemalizm ve ulusalcı düşünceyi düşün yaşamının ana sorunsalları durumuna getirmeyi başaracaklardır...

Günümüzde her gün yeni bir darbe planını gündemin başlığına oturtarak olağan koşullarda ulaşılabilmesi çok bilgilere ulaşabilen, güçlü bir istihbarat ağı olduğunu gösteren Taraf Gazetesi ile NED arasında parasal ilişkiler olduğu doğrultusunda önemli kanıtlar bulunduğu söylenmektedir. NED yetkilileri, TARAF gazetesinin muhabir yetiştirme programına yardım yapmış olduklarını gizlememişlerdir.

1990'ların ortasından başlayarak da bir ucu doğrudan ABD Başkanı'na bağlı Dış Ülkelerde Din Hürriyeti Danışma Komitesi (ACRFA) devreye girecek, ABD kökenli bu çok sivil örgütler aracılığıyla Türkiye'de bir sivil demokrasi kurulabilmesi için önemli açılımlar gerçekleştirilecektir. ABD köken ve kontrollü NGO (Non Government Organization) -Türkçesi STK (Sivil Toplum Kuruluşları)- örgütler aracılığıyla ülke kültürel yaşamı yönlendirilmeye başlanacaktır. ABD ve Batı emperyalizminin desteklediği ve benzer uzantılarını Orta Doğu ve Asya politikaları için kullanacağı basın-okullar sistemi ile donatılmış "rıza"ya dayalı sivil hegemonyanın temel ayağı "siyasal İslâm" olacaktır.

Ülkemizde, günümüzdeki birçok kültürel tartışmanın arkasında CIA ile ilişkili olduğu bilinen Georgetown Üniversitesi'ndeki "Turkish Studies" bölümünü, ABD hükümetinin, Dış Ülkeler Din Hürriyeti Danışma Komitesi-ACRFA'yı bulmak hiç de zor değildir. Georgetown'daki söz konusu üniversitede 1990'ların ortasından başlayarak, politik çalışmalarında dini öğeleri kullanan Necmettin Erbakan ve Fethullah Gülen gibi çok bildik ad için geniş programlar yapmıştır. Bu bölümün yakın yıllara kadar başında bulunan kişi, şu anda Sabancı Üniversitesi'nde öğretim görevlisidir. İstanbul'daki büyük özel üniversitelerin ve vakıf üniversitelerinin kadro ve koridorlarında; bir ayağı ABD'de, bir ayağı büyük finans şirketlerinin yüksek ücretli danışmanlığında, bir ayağı televizyon kanallarında bulunan, "sivil demokrasi" dersleri veren bu tür öğretim görevlileri cirit atmaktadırlar.

Kültürler, inançlar çatışmasının arkasındaki tek güç ABD emperyalizmi değildir elbet. 2008 yılı içinde, Almanya'da Türklere ve Müslümanlara yönelik birçok kundaklama eylemi gerçekleştirilmişti. O tarihten biraz daha geriye gittiğimizde, ilginç bulgular çıkacaktır karşımıza. Papa 16. Benedik'in papa olmadan önce Kardinal Ratzinger ünvanıyla verdiği söylevleri içeren, Türkleri Avrupalı yaşam içinde görmeye şiddetle karşı çıkan yapıtları Almanya'da Harry Potter'i de geçerek en çok satan kitaplar listesinin başına oturmuştu. Joseph Cardinal Ratzinger'in **Bavyera Eyaleti Berlin Temsilciliği'nce düzenlenen "Avrupa Üzerine Konuşmalar"**

etkinliğinde yaptığı konuşmaya dayanan “*Avrupa, Geçmişteki, Şimdiki ve Gelecekteki Düşünsel Kökleri*” adlı yazısı önemli konulara vurgu yapmaktadır. Papa’ya göre, oldu olası ilerleme düşüncesine karşı olan Türk ve İslam düşüncesinin Avrupa Birliği’nde yeri olamaz... Papa, yazısında, Avrupa kimliğinin oluşmasında 1789 Fransız Devrimi’ne de değinir.

Onur Bilge Kula, *Avrupa Kimliği ve Türkiye* adlı yapıtında Papa’nın yazısı üzerine önemli değerlendirmeler yapmaktadır. “*Düşünsel bakımdan Fransız Devrimi, ‘tarihin ve devletin varlığının kutsallık anlayışı açısından yorumlanmasının’ reddi demektir (küçük tırnak içindeki alıntılar Papa’nın kendisine ait olanlardır –bizim notumuz-). Artık tarih, daha önce var olan ‘biçimlendirici Tanrı düşüncesinden’ kurtulmuştur. O andan itibaren devlete ‘salt laik (seküler)’ düşünce açısından bakılmıştır; devlet, ‘akılcılık (rasyonalite) ve yurttaş istenci’ ilkelerine dayandırılmıştır. Böylece ‘tarihte ilk kez tanrısal güvenceyi ve siyasal alanın tanrısal belirlenimi düşüncesini bir yana bırakan seküler devlet’ olmuştur. Tanrı, ‘ortak istenç oluşumunun kamusal alanına ait olmayan bireysel bir iş’ olarak görülmüştür. Artık, ‘Tanrı ve O’nun istenci kamusal bakımdan önemli olmaktan çıkmıştır.’*

Papa’nın, böyle demesine karşın, sıkça ‘saldırgan sekülerizm kültüründen’ ve ‘Tanrı’yı kamusal alandan kovan bir sekülerizmden sakınılması gerektiğinden’ söz etmesi, dinsel özgürlükle sınırlı bir laiklik anlayışına sahip olduğunu göstermektedir.” (Onur Bilge Kula, *Avrupa Kimliği ve Türkiye*, s 100-101)

Fransız Devrimi’nde yaşam bulmuş günlük yaşamın dinden arındırılması uygulamasının, yani sekülerizmin, kaynağında İbn-i Rüş’ün din ve bilgiyi ayıran “ikili hakikat” kavramından esinlenmiş olduğu gerçeğini unutmuş görünen Batılı Şarkiyatçı düşünce, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş felsefesinin ana ilkelerinden birini oluşturmuş siyasal sekülerizmi ve buna yönelik “laiklik” uygulamalarını bir İslam ülkesine yakıştıramamaktadırlar...

“Ülkemizin AB’ye girmesine açıkça karşı çıkan Ratzinger, zenginlik kaybı ve kültürün, ekonomi lehine ortadan kaybolacağını ve Türkiye’nin, Avrupa yerine, komşusu olan Arap ülkeleriyle yakınlaşması gerektiğini söylemişti.” (27 Kasım 2006, TGRT Haber)

Türk ve Müslümanlar’a yönelik saldırıların olduğu dönemde Almanya’ya giderek olay bölgelerini gezen Türkiye Cumhuriyet Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, konuşma yaptığı alanda toplanan yurттаşlarına seslenirken, öfkeli bir yüz anlatımıyla, “Sakın asimile olmayınız!” diyordu.

Bir ucunda Papa 16. Benedik’in, bir ucunda Başbakanımızın bulunduğu Batı-Doğu kültürel gerilimi içinde, Hasan Âli Yücel’den geriye kalan boşluk, ne kadar büyük bir anlam taşımaktadır...

12 Eylül sürecinin yol açtığı bir diğer kültürel değişim de, edebiyat alanında halk yaşam ve imgelem alanıyla koşutluklar kurmuş kimi yapıtların “köy romanı” yaftası ile edebiyat alanı dışına atılmış olmalarıdır. Bu tür yapıtlar, Batı Rönesansı’nda yenileşme ve değişim için temel oluşturmuş “grotesk halk kültürü”nü üst kültürel yapıya ve edebiyat ortamına taşıyan yapıtlardı. Bizdeki seçkin bir kesimin halk kültürüne gösterdikleri değersizleştirici, kuru ve yavan tavır, Batı’da Rönesans edebiyatının kurucusu sayılan Rabelais romanına, klasizmin ve Aydınlanma düşüncesinin takındığı tavrın bir yinelemesi gibidir (Bu konuda ayrıntılı bilgi için “Türk Romanında Karnaval” ve “Anadolu Rönesansı Esas Duruşta” adlı yapıtlara bakılabilir).

Ülkemizdeki hegemonik kültür ortamının belirlenmesinde, toplumsal yargıların oluşmasında yalnızca emperyalist odakların, açık-gizli servislerinin ve örgütlerinin çalışmaları değil, kendi aydınlarımızın etkinlikleri de söz konusudur. Arkalarında herhangi bir somut örgüt bağlantısı bulunmayan, çoğulcu, demokrat görünüşlü bilinen birçok aydınımızın Cumhuriyet kurucu düşüncesine ve 1946 öncesi etkin olan devrimci tutuma bakış açıları, ilginç içerikler barındırmaktadır. Edebiyat eleştirmenimiz Orhan Koçak, Hasan Ali Yücel’in Ankara Devlet Konservatuvarı’nda yaptığı 1941 tarihli konuşmada söylediklerini Batı karşısında bir “ego ile ego ideali

arasındaki çifte yansıtma” olarak değerlendirir. Hasan Bülent Kahraman, Yücel’in Goethe’den örnekler alarak, Batı perspektifi kullanarak Mevlâna’yı çözümlemeye çalışmış olduğunu söylemesini “içselleştirilmiş Oryantalizm”in bir belirtisi olarak görür...

Orhan Koçak, Hasan Ali Yücel ve Köy Enstitülüler için meclis kürsülerinden mahkeme salonlarına kadar saldırılarda bulunulmuş Demokrat Parti yıllarını, *“kültür ve sanata özerklik tanıyan, kendiliğinden oluşumların önündeki bazı engelleri kaldıran dönem”* (Orhan Koçak, *1920’lerden 1970lere Kültür Politikaları, Kemalizm*, s 406) olarak tanımlamaktadır.

Hasan Âli Yücel döneminde yayınlanan klasikler arasındaki “Şark-İslam” klasiklerinin gösteriş olsun diye serpiştirildiğini söyleyen Beşir Ayvazoğlu, hümanist düşünürlerimizin Mevlâna’yı asıl hüviyetinden soyutladıklarını, “dinî” kimliğini görmezden geldiğini söylerken, Orhan Koçak da bu noktayı önemli bulmaktadır (Kemalizm, s 396).

Hasan Bülent Kahraman, Yücel’in önderlik ettiği Türk hümanizmi ve Sabahattin Eyüboğlu’nun çevresinde oluşmuş “Mavi Anadoluçuluk” akımlarını da “gizli Oryantalizm” olarak değerlendirmektedir. Kahraman’a göre, *“Kemalizm Batı’yı soyut bir hedef olarak belirlemekle bile yetinmez, bütün bir toplumu o hedefi ele geçirmek üzere örgütlemeye başlar”*. (H. B. Kahraman, *“İçselleştirilmiş Açık ve Gizli Oryantalizm ve Kemalizm”*, Doğu Batı dergisi, sayı 20, s 161) *“İşi de zamana yaymaktan kaçınır. Örneğin hukuk sisteminin insanı zaman içinde yeniden şekillendirmesini istemez. Doğrudan müdahalelerle insanı ‘ideolojik’ olarak da –ve bir çırpıda- dönüştürmeye koyulur.”* (agy, s 161) Doğrudan olmayan, bir sürece ısmarlanmış şekillendirmenin nasıl olabileceği doğrusu merak konusudur. Şeriata uygun dört eşli, “imam nikâhlı” evlenme yerine “medeni hukuk”un geçirilmesi için, alınabilecek kadın sayısının önce üçe, sonra ikiye düşürülmesi mi denenmeliydi? Ya da yasa çıkarılmalı ama, yürütme uygulamayı sümen altında mı tutmalıydı? Yargı, yasaya aykırı uygulamaları görmezden mi gelmeliydi?

Kemalizm'in "Batı'nın ele geçirilmesi" amacı doğrultusunda örgütlenmesinin hedefi, halkın, yani kendi halkının "ele geçirilmesi"ymiş! Kahraman böyle düşünmektedir. Kemalizm'i "*İçselleştirilmiş Açık ve Gizli Oryantalizm*" çabası içinde bulur. Dünya egemeni kapitalist Batı'nın özellikle de emperyalizm çağında her türlü ekonomik ve kültürel olanağı kullanarak, çeşitli üniversiteler, enstitüler, açık ve gizli örgütler, milyon dolarlık programlarla uygulamaya koyduğu, dinsel inançlar sistemi içerisinde eli kolu bağlanmış bir Şark oluşturma politikası ile, ölüsünü saracak kefen bulamayan, çayına katacak şekerden, hatta sofrasında yiyecek ekmekten yoksun, müthiş bir iktidar karmaşası yaşamakta olan (Mustafa Kemal'i Selanikli olduğu için Meclis'ten dışlama çabalarıyla, cephede henüz ölüm kalım savaşı sürerken Meclis'in aldığı 476 yeni medrese açma kararıyla, sonraki yıllarda da bakanını dinlememe özerkliği verilmiş Talim Terbiye'lerle –Mustafa Necati'nin karma eğitim önerisini kendi kurduğu Talim Terbiye Kurulu kabul etmemiştir-), Kurtuluş Savaşı'nı dışıyla tırnağıyla kazanmış bir ülkenin bin türlü olumsuzluk ve zorunluluklar içinde el yordamıyla kurmaya çalıştığı bir politikanın aynı terazide tartılıyor olması, aydınımızın adalet duygusunun da göstergesi olmalıdır. 1924 yılında çıkarılmış bir yasayla parasal ve bilimsel özerklik verilmiş Darülfünun'un üniversiteler yasasının çıkarılacağı 1933 sonuna kadar Cumhuriyet hükümetine neredeyse karşıt bir yapıyı taşımış olması, Kemalizm'in tepeden inmeciliğine, ülkeyi ele geçirme çabasına, kültürden kimlik yaratma çabasına ilginç diğer örnekler olarak sunulabilir!

Doğu toplumlarını "düşünce üretmeyen dil" ile "arızalı" bulan H. B. Kahraman, 80'li ve 90'lı yıllar sonrasını daha önce sömürgecilik yaşamamış olduğunu iddia ettiği Türkiye'nin art-sömürgeci (post-kolonyal) dönemi olarak tanımlar (agy, s 149). Bu dönem, "*Türkiye'de merkezi otoritenin devlet kökenli paradigmasının sarsılmasına yol açmış, bu da tekil (monistic) kültür anlayışının parçalanarak çoğulcu (pluralistic) bir yapının öne çıkmasına olanak vermiştir. (...) Kültürel yapı devletin tercihini aşacak biçimde coğrafya ve yerellikle bütünleşmiştir.*" (H. B. Kahraman, Doğu Batı, 9. sayı, s 150) Bu "coğrafyayla bütünleşme" terimini pek anlayamadık ama yerellikle bütünleşme

dediği şey belirli yaşam kalıplarının, çok uzaklardaki odaklarda kotarılan kimi sembol ve simgelerin, giyiniş biçimlerinin en uzak köylere kadar uzanması olabilir. Ya da 24 Aralık 2010 akşamı televizyon haberlerinde izlediğimiz, öğrencilere seslenirken “buranın yetkilisi benim, atarım hepinizi üniversiteden” diyen Celal Bayar Üniversitesi'nin rektörü Prof. Dr. Mehmet Pakdemirli, bu yeni “çoğulcu” yapının örneği olarak görülmelidir. Ama bu “yerellik ve coğrafyayla bütünleşme”nin içinde, kültürümüze ait oyunlar, ritüeller birer ikişer ortadan kalkmış, kız-erkek birlikte eğlenilen köy düğünlerinde de kadınlar ayrı bir alanda eğlenmeye zorlanmış, Ankara'nın doğusundaki tüm yerleşim birimlerindeki toplantılarda haremlik-selamlık uygulamaları başlatılmış, daha yirmi otuz yıl öncesine kadar Anadolu'daki tüm kültürlerin birlikte kutladığı ve mevsimsel bir “kış yarılama töreni”, bir insanlık geleneği olan yılbaşı, bir Hıristiyan bayramı olarak dışlanmaya başlanmış, daha birçok benzer gelişme yaşanmış olsa da, bunlar Kahraman'ımızı ilgilendirmemektedir. “Daha önceki dönemde ‘kültürden kimliğe’ giden bir güzergâh izlenirken bu kez ‘kimlikten kültüre’ yönelen bir yörünge kabul edilmektedir.” (H. B. Kahraman, Doğu Batı, Sayı 9, s 150) Bu çok liberal bakış açılı aydınımıza göre, televizyon, internet ve iletişim olanaklarının en uzak bireyin en küçük beyin hücrelerine ulaşmayı başardığı, kültür üzerine binlerce kilometre ötede “Turkish Studies”li, Orta Doğu araştırma merkezli programlar hazırlandığı bir çağda, “kimlikten kültüre” gidilmektedir!

“Kimlikten kültüre” yönelen bir yörünge kabul edilmekte” olan 80’li, 90’lı yıllarda, günümüze kadar süren başka çok önemli olaylar da vardır. Bu “yörünge”nin içinde, 12 Eylül faşizmini izleyerek çığ gibi büyüyen, her polis karakoluna, her okula, her kahvehaneye, Anadolu'nun dört bir yönünde, neredeyse çarşıdaki her dükkâna, her apartman kapısına kadar bedava ulaştırılan, en hafiye pozunda gezen savcımız tarafından bile kaynağının sorulması akıl edilememiş, sorgulanması bir tabu gibi görülmüş, olayları örtülü cemaat mantığı ile çözümleyerek Doğu'dan Batı'ya Anadolu'daki tüm özgür ve seküler düşüncüyü kökünden kazımaya yönelmiş

yüzbinlerce gazetenin varlığı da yer almaktadır. Bedava dağıtılan gazetelerle, belirli giyinme ve ibadet koşulları içinde yaşamaları karşılığında toplumun geleceği olan yüzbinlerce öğrencinin barındırıldığı tarikat yurtları, evleri ile “kimlikten kültür” oluşturulmaktadır...

Yaşadığımız olay ve meta sağanağı, televizyonların yönlendirdiği kültürel karmaşa içinde, Batı ve Doğu kültürlerini bir ve büyük insanlık kültürünün birer parçası olarak gören, tüm kültür ve insana ait değerler arasında sıcak, barışçı bir köprü kurmaya çaba gösteren Hasan Âli Yücel'i derin bir saygı ve özlemle anıyoruz.

Kaynakça:

Edward W. Said, Şarkiyatçılık, Çeviren Berna Ünler, Metis Yayınları, Dördüncü Basım, Mayıs 2004,

Etienne Copeaux, Tarih Ders Kitaplarında (1931-1993) Türk Tarih Tezinden Türk-İslâm Sentezine, Çeviren Ali Berktaş, İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2006,

Hasan Bülent Kahraman, “Sanatsal Gerçeklikler, Olgular ve Ötekiler”, Everest Yayınları, 2. Baskı, Haziran 2002,

Hasan Bülent Kahraman, “İçselleştirilmiş Açık ve Gizli Oryantalizm ve Kemalizm”, Doğu Batı Dergisi, sayı 20

Kemalizm, İletişim Yayınları Cilt 2, 4. Baskı, 2004, İstanbul,

Mustafa Oral, Türkiye’de Romantik Tarihçilik -1910-1940-, Asil Yayın Dağıtım, 1. Baskı, 2006,

Mustafa Yıldırım, Sivil Örümceğin Ağında, Ulus Dağı Yayınları, Ankara 2006, 15. Basım,

Muzaffer İlhan Erdost, Kürselleşme ve Osmanlı “Millet” Makasında Türkiye, Onur Yayınları,

Onur Bilge Kula, Avrupa Kimliği ve Türkiye, Büke Kitapları, 1. Baskı, Mart 2006,

Perry Anderson, Postmodernitenin Kökenleri, Çeviren Elçin Gen, İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2002,

Perry Anderson, Gramsci, Çev. Tarık Günersel, Locus Yayınları, Birinci Baskı, Ocak 2007,

Samuel P. Huntington, Medeniyetler atışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması, İngilizce'den evirenler Mehmet Turhan, Y. Z. Cem Soydemir, Okyanus Us Yayınları, V. Baskı, Aralık 2006,

alperakcam@gmail.com